

29 Eylül 1967

Zator (ANKARA)

GÜNÜN SORUNU

OPERA MI, MÜZİKAL MI?

Orhan Remzi YÜREGİR

- 3 -

Bundan önceki yazılarımızda Opera . Müzi-
kâl sorununu ele alırken bu iki sanatı birbirin-
den ayıran özelliklerden uzun uzadıya bahset-
miştik. Bu ayrılıkları göz önünde tutarak diye-
biliriz ki, kendine güvenen Opera sanatçısının
bir Müzikâl temsilinden korku ve dehşet duy-
maması gerekir. Ancak halk, kendisine Opera
sanatından Avrupalı anlamda bir şey verilmediği-
ni görürse o zaman ister istemez dört başı ma-
mur bir Müzikâl Opera ile mukayese etmek yo-
luna gidecektir.

YILIN SANATÇISI VE YILIN SANAT OLAYI

Devlet Operasıyla Devlet Tiyatrosunun he-
men hemen otuz senelik geçmişlerinin bulun-
masına rağmen İstanbulda ve Ankarada «Şen
Dul» operetiyle «My Fair Lady» müzikâlinin yi-
lin sanat olayı sayılması, yılın sanatçıları ola-
rak da bu eserlerde oynayanların seçilmeleri
insanı gerçekten düşündürüyor. Buna sevinmek
mi, yoksa dövünmek mi gerek, bir türlü kestir-
emiyoruz.

Kostüce Devlet Tiyatrosunda Müzikâl oy-
nannıyacak mıdır? Yanış anlaşılmasın, oynan-
macaktır, hem de «My Fair Lady» gibi kusursuz
temsiller çıkarılacaktır ama bu temsilin büyük
bir sanat olayı sayılması; acaba Devlet Tiyatro-
sunun faaliyeti üzerinde müspet bir fikir yara-
tabilir mi? Devlet Tiyatrosunun oyunlarından
söz etmek bize düşmez, bunu Tiyatro eleştir-
mecilerine bırakalım. Ancak bir seyirci olarak

şunu da sorabiliriz: Bir Müzikâlden yılın sanat
çısını seçmek Devlet Tiyatrosu gibi klâsik bir
tiyatro topluluğu için hoş gidecek bir durum
mudur? Yılın sanatçısı olarak bir klâsik oyunun
sanatçısı veya sanatçılarının seçilmesi çok daha
iyi olmaz mıydı?

Ya Devlet Operasına ne demeli? «Şen Dul»
operetine oynayanların yılın sanatçıları seçil-
meleri, tokı «My Fair Lady» de olduğu gibi bu
seçimin geniş bir propaganda ile Türkiye çar-
pında bir olay biçimine getirilmesi Operamız
için yüz âkı mıdır? Muhteşem bir Opera eseri
sahneye konsa, bu eser hakkıyla icra edilse ve
bu eserde yer alan sanatçılar, yani gerçek «Şan»
yapan sanatçılar yılın sanatçısı seçilse bu olay
Devlet Operasının seviyesinin yüksekliğine gü-
zel bir örnek sayılmaz mı?

TEMSİLLERİN SEVİYESİ

Batıda Opera temsillerinde her gece bir Sut
herland'ın veya Corelli'nin söylenmesi beklene-
mez. Orada da vasat şancılar sahneye çıkarlar
ama tüm temsillerin bir normal seviyesi vardır
ve bu seviye hiç bir zaman düşmez. Ama bizde-
ki Opera temsillerinin aynı seviyede kaldığı hiç
bir zaman görülmemiştir. Bir kısım şanslı din-
leyiciler bir opera temsiliinde meselâ derli top-
lu bir sopranoyu veya bir tenoru dinledikleri
halde, şanssız bir dinleyici aynı temsilin başka
gecesinde öyle korkunç feryatlarla, öyle canlı-
raş haykırışlarla karşılaşır ki, «Lânet olsun...»
diyerek çıkıp gider. Devlet Operası temsilleri-
(Sonu Sayfa 5 Sütun 6 da)

kolej temsilleri halini almaması için yöneticilerin narekete geçmesi gerekiyor.

DÜNYANIN EN KALABALIK SOLİST KADROSU

Temsil bakımından Operamız her ne kadar yepyeni sanat olayını yaratabilecek bir gece sahip değilse de, onun kalabalık solist kadrosu aynısı Opera sanatı arasında birinci mevki olduğuna hiç şüphe yok. Sanatçılarımız arasında seslerini çoktan yitirmiş, temsillerde baş rollere çıkmayacak kadar yıpranmış olanlar da vardır. Bununla birlikte bir bir unutulmuş Konservatuvara girmişler, yıllarca okumuşlar, Yüksek devreyi bitirmişler ve Türk Operasının öncüleri (pioneer) leri olarak gerçekten büyük işler görmüşlerdir. Fakat ne işareti daha olgunlaşmadan vakitsiz olarak seslerinin takatları üstündeki rollere çıkmakla, meselâ Avrupada bir Operacı için en mükemmel yaş sayılan, kırk yaşlarındayken sahneye artık fazla bir şey veremez hale gelmişlerdir.

Fedakârlık ve çile dolu geçmişlerine saygı duyarak onlara fazla bir şey söyleyemeyeceğiz. Kendileri elbet devlet memuru olarak emekliliklerini beklemek zorundadırlar. Ancak şurası da var ki, bu eski As'ların mümkün ise düzgün bir şekilde tali rollere çıkarılması, olmazsa, bazalarına yaptırıldığı gibi, sanat işlerinde yardımcı veya başka görevler verilmesi tavsiye edilebilir. Ama oturdugu yerde, hiç bir iş yapmadan emekliliğini beklemek bu sanatçılara fazla şeref kazandırmaz üstelik onların bu tutumunda ısrar etmeleri bileğinin gücüyle hala Opera sahnesinde ter döken solistlere karşı yapılan büyük bir haksızlık olarak da sayılabilir.

BUNLAR DA BAŞKALARI

Devlet Operasında bir biçim «Türedi Opera Sanatçısı» sınıfı da mevcuttur. Bunlar hayli kalabalık da. Temsillerde bu sınıfa dahil öyle solistlere rastladık ki, bunların nasıl sahneye çıktıklarına hayret ettik.

Konservatuvar mezunu iseler bunlara kim şancılık belgesi vermiş? Son yılların modası haline gelen davranışlara göre bunlar - diplomamız olarak - dışarıdan Operaya alınmışlarsa bu پایه ses, teknik, sahne bilgisi gibi hangi yüksek vasıflarına tevcih edilmiş? İşte bu noktada insanın aklına ister istemez «Tavsiye» ve «İltimas» kelimeleri geliyor. Bunların ne bir parlak geçmiş, ne hali hazırda birgüçleri ve bu gidişte ne de gelecek için verecek bir sermayeleri var. Sadece yılda bir iki kez sahneye çıkıp dinleyicileri Operadan soğutmaktan başka bir bir şey yapmazlar. Üstelik «Müktesep bir hakmış» gibi solistlik unvanının üzerine oturup kendileri için, tabir biraz kaba ama yine söyleyeceğiz, «Omür boyunca gelir, Devlet Operası verir» formülü linü uygulamaları ve böylece hem dinleyicilere hem de Operadaki gerçek şancılara karşı büyük bir saygısızlık örneği göstermiş olurlar.

Opera büncesinde bunlara ayrılan arslan pa-yı ile sahnelerimizde Maria Callas'dan tutun da Bergonzilere kadar kimleri dinlemezdik ki..

ve bu arslan pa-yı ile Operada yüzümüzü ağır-tan solistlere daha tatminkâr ve yüksek maaş bağlayabildik.

TÜM YÜKÜ TAŞIYANLAR

Belirttiğimiz gibi Devlet Operası dünyanın en kalabalık solist kadrolarından birisine sahip. Buda paralel olarak ağır yüklerin altından hakkıyla kalkabilecek, dinleyicilere Avrupaî anlamda bir Opera duyurabilecek, onları batıda olduğu gibi bu sanata bağlayabilecek sanatçılarımızın sayısı da çok az. Bu hususu şöyle açıklayabiliriz: Bizde güzel ses, eğitim görmüş sanatçı da vardır. Fakat işin başından beri bunlara takatlerinin üstünde roller verilir ve daha sonra genç yaşta, tabir caiz ise, «posaları çıkarılıp» bit yana atılır.

Bu çeşit denemelerin sanat alanında adeta bir cinayet sayılacağını vaktiyle söylediğimizde idarecilerimizden tutun da sanatçılara dek hayli Operanın hışmına uğramıştık. Fakat her serferinde zaman ne denli hakkı olduğumuzu gösterdi.

Batı ileminde Opera sanatçıları genel olarak otuz yaşından sonra yavaş yavaş sivrilmeye başlıyorlar, kırk yaşından sonra güçlü rollerin mütehasısları olarak kendilerini tür dünyaya tammirlar ve yıllar boyunca bu mevkide kalırlar. Bugün Sutherland'dan de Monaco'ya kadar ünlü sanatçıların çoğunun yaşları kırkın üstündedir. Biz de ise Opera sanatçılarımızın çoğu vak tinden önce işte bu ağır yüklerin altına girdik. leri için ve keza anormal çalışma biçimleri yüzünden söneler ve işe yaramaz duruma gelirler.

PROVA DERDİ

Şu son yılların Opera programlarına bir göz gezdirelim. Müsterek Opera - Operet biçimiye onbeş, onaltı eser.. Gösteriş bakımından hayli etkili olan bu programlarda acı bir gerçek saklı. Ardi ardına, acıyı sahneye konulan Operaların çoğunun ağırlığı mahdud bir kaç sanatçı omuzlarında taşıyor. Bunların henüz «posaları çıkmamış»tır. Ancak Batıdaki tam tersine olarak, süreli ağır rolleri, yorucu provalar yüzünden bu sanatçılar günden güne güçlerini yitirmektedirler.

Begendiğim bir solist premier gecesi perişan olmuştu. Sebebini sorunca bana dedi ki: «Eserin sahneye konulması için çok kısa bir zaman vardı. Bu yüzden premier gecesine kadar arka arkaya onbeş prova yaptım. «Böyle anormal provalara neden itiraz etmediğini sorunca boynunu bükü ve «Ne yapabildim ki, ben bir devlet memuruyum. Provalara çıkmazsam işime son verirler» dedi.

Devlet Operasının bir repertuar operası haline gelmesi, sayısız afişlerle, ilânlarla bir mevsimde bilmem ne kadar eserin oynanacağını bildirilmesi ve böylece kendini yine bir repertuar operası olan Scalaya, Metropolitana benzetmesi gerçekten güzel bir şey. Ancak bizde bu ağır yükün altından kalkacak, olgun, mükemmel tekniğe sahip, yıpranmamış kaç eleman var?

(Devamı var)